

“ТАСДИҚ МЕКУНАМ”
Ректори Донишгоҳи давлатии
Боҳтар ба номи Носири Хусрав
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Курбонзода М. Р.
« 06 » марти соли 2025.

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Боҳтар ба номи Носири Хусрав» ба диссертатсияи номзоди Чурақулзода Умрон Шодиқул таҳти унвони «Хусусиятҳои лексикӣ-сохтории истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ (дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) пешниҳод шудааст.

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълоншуда. Диссертатсияи номзоди Чурақулзода Умрон Шодиқул таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, ба таҳқиқи «Хусусиятҳои лексикӣ- сохтории истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ (дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)» бахшида шудааст. Муҳтавои он барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) пурра мувофиқат менамояд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ аз он иборат аст, ки муаллифи диссертатсия дар ҷараёни пажӯҳиш, аз тарҳрезии мавзӯи рисола, ҷамъоварии мавод, гурӯҳбандии онҳо, ба бобу зербобҳо ҷудо карда навиштани диссертатсия ба таври мустақим саҳм дорад. Навиштани мақолаҳо оид ба мавзӯ ва суҳанрониҳо дар ҳамоишу конференсияҳо оид ба мавзӯи диссертатсия фаъолияти амалии рисола нависро доир ба кори диссертатсионӣ шаҳодат дода метавонанд.

Мавзуи баҳси таҳқиқоти илмии хусусиятҳои лексикӣ-сохтори истилоҳоти иқтисодӣ асоси илмӣ дошта, захираи калони истилоҳотро дар таркиби луғавии забони тоҷикӣ ташкил медиҳад. Новобаста ба он ки аз ибтидо истилоҳоти иқтисодӣ дар тамоми забонҳои олам мавҷуд буданду ҳастанд, вале истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ бо вижагиҳои худ фарқ мекунанд. Таҳқиқи он бори аввал сураат гирифтааст. Дар забонишиносии ватаниву хориҷӣ як самти нави пажӯҳишӣ ба ҳисоб рафта, бо мурури замон тавачҷуҳи муҳаққиқонро ба худ ҷалб карда истодааст. Дар ин самт масъалаҳои баҳснок ва таҳқиқталаб ошкор гурдида, аз ҷониби олимони соҳа ҷанбаҳои нав тавсиф ва таҳлил карда мешаванд.

Истилоҳоти иқтисодии дар забони тоҷикӣ ташаккул ёфтаистода, бо вижагиҳои сохторӣ ва семантикии худ аз дигар гурӯҳҳои луғавӣ тафовут доранд. Махсусан, истилоҳоти иқтисодии аз забонҳои дигари олам иқтибосгардида. Биноан, забоншиносон муваззафанд ба назарияи истилоҳшиносӣ тавачҷуҳ зоҳир кунанд ва ин амри табиист, зеро дарку фаҳми вижагиҳои истилоҳоти иқтисодӣ заминаи муътамадро барои шарҳу тафсири онҳо фароҳам меорад. Аслан, бояд ба ҷанбаи таърихӣ - этимологии ташаккули истилоҳоти иқтисодӣ тавачҷуҳи бештар зоҳир карда шавад, аммо бояд иқрор шуд, ки муқаррар намудани баромади мушаххасу муваффақи истилоҳоти иқтисодӣ аксаран ба дарку фаҳми ҷою мақоми онҳо дар забон вобаста аст.

Ба риштаи таҳқиқ кашидани истилоҳоти иқтисодӣ, ки онро яке аз қисматҳои забоншиносӣ – истилоҳ ва истилоҳшиносӣ меомӯзад, вақтҳои охир тавачҷуҳи муҳаққиқони соҳа, махсусан, забоншиносонро ба худ ҷалб намуда истодааст. Омӯзиш ва таҳқиқи маводи таҳқиқшавандаи истилоҳоти иқтисодӣ барои равшан сохтани масъалаҳои норавшани бахши забоншиносӣ, ҷиҳати ғанӣ гардонидани таркиби луғавии забони тоҷикӣ, ташаккул ва рушди истилоҳоти иқтисодӣ кумак карда метавонад. Дар истилоҳшиносӣ баробари таҳқиқоти солҳои охир боз паҳлуҳои таҳқиқношудаи он дар асоси маводи луғатномаҳо ва ҳуҷҷатҳои

иктисодӣ, бахусус, таҳқиқи хусусиятҳои сохторию маъноии истилоҳоти иқтисодӣ то имрӯз ба таври комил мавриди таҳқиқ қарор нагирифтааст.

Мавриди зикр аст, ки осори дар шакли луғатномаҳо ва ҳуҷҷатҳои гуногуни иқтисодӣ ба мерос монда ва дар истифода буда, дорои захираи ғании истилоҳоти иқтисодӣ мебошанд ва муҳаққиқонро зарур аст, ки таҳқиқоти амиқи истилоҳшиносиро беҳтару хубтар ба роҳ монанд.

Солҳои охир бо забони тоҷикӣ ва забонҳои русиву англисӣ луғатномаҳои гуногун ба табъ расидаанд, ҳамзамон дар тамоми корхонаву муассисаҳо ҳуҷҷатҳои гуногуни иқтисодӣ мавриди истифода мебошанд, ки аксари онҳо маҳз дар замони истиқлолияти кишвар таҳия ва такмил гардидаанд. Ин ҳуҷҷатҳо ва луғатномаҳо аз истилоҳоти нави иқтисодӣ ғанӣ буда, дар худ маводи пурқимати пажӯҳиширо ҳифз кардаанд.

Ба сифати мавзӯи таҳқиқ қарор гирифтани хусусиятҳои сохторию маъноии истилоҳоти иқтисодӣ дар забоншиносии тоҷик пажӯҳиши нав буда, дар он таҳқиқи пурра ва комили истилоҳоти иқтисодӣ дар луғатномаҳо ва ҳуҷҷатҳои иқтисодӣ мавриди омӯзиши амиқ қарор гирифтааст.

Мавриди зикр аст, ки омӯзиши паҳлуҳои гуногуни истилоҳоти иқтисодӣ дар луғатномаҳо ва ҳуҷҷатҳои иқтисодӣ дар ҳаҷми диссертатсияи илмӣ барои ташаккул ва рушди истилоҳшиносии тоҷик аз аҳаммияти хос бархӯрдор аст. Бояд зикр кард, ки маводи таҳқиқшаванда қисматҳои гуногуни истилоҳоти иқтисодиро фаро гирифта, омӯзиши онҳо ҷиҳати ғанӣ гардонидани таркиби луғавии забони тоҷикӣ муҳим мебошад.

Дар ин асос, метавон гуфт, ки диссертатсияи Ҷурақулзода Умрон Шодиқул таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, таҳқиқи «Хусусиятҳои лексикӣ-сохтории истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ (дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)» ба яке аз мавзӯҳои мубрами забоншиносии муосир бахшида шудааст.

Диссертатсияи Чуракулзода Умрон Шодикул таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, «Хусусиятҳои лексикӣ-сохтории истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ (дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)» номгузорӣ гардида, он аз мундариҷа, муқаддима, ду боб, 8 фасл, 14 зерфасл, хулоса, натиҷаҳои асосии диссертатсия, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо, рӯйхати адабиёт ва нашри таълифоти илмӣ дар мавзӯи диссертатсия иборат буда, 155 саҳифаи чопи компютериро ташкил медиҳад. Пайдарпаии бобҳо мантиқан ба вазифаҳои дар назди диссертатсия гузошташуда мувофиқат мекунанд.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрами мавзӯи таҳқиқ, дараҷаи омӯзиши мавзӯ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо), мавзӯҳои илмӣ, тавсифи умумии таҳқиқ, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ, объект ва мавзӯи таҳқиқ, асосҳои методологии таҳқиқ, аҳаммияти назариявӣ, аҳаммияти амалӣ, навгонии илмӣ, соҳаи таҳқиқ, нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, мутобикати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии доктараи дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ, тасвиби амалии натиҷаҳои диссертатсия, нашри таълифоти илмӣ дар мавзӯи диссертатсия, сохтор ва ҳаҷми рисола нишон дода шудаанд.

Аҳаммияти таҳқиқ дар ин зохир мегардад, ки дар таҳқиқоти забоншиносони тоҷик доир ба истилоҳнигорӣ асару рисолаҳо таълиф гардидаанд, аммо доир ба ин мавзӯ то ҳанӯз кори илмии мукамал анҷом дода нашудааст, ки дар онҳо моҳияти забонии ҳуҷҷатҳои меъёрии иқтисодӣ ва истилоҳоти он муайян карда шуда бошад. Дар доираи мавзӯи интихобшуда, хусусиятҳои луғавию сохтории ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисод мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст. Таҳлил ва таснифи соҳавии калима, истилоҳот, хусусиятҳои сохторию маъноии онҳо, баромади истилоҳот, луғатномаҳои иқтисодӣ мавриди баррасӣ қарор гирифта, дар маҷмӯъ хусусиятҳои луғавию сохтории ҳуҷҷатҳои меъёрии иқтисодӣ муайян карда шуданд.

Асосҳои назариявии таҳқиқро таҳқиқот ва таълифоти В. В. Виноградов, Л. С. Пейсиков, В. С. Расторгуева, Ю. А. Рубинчик, Н. Маъсумӣ, М. Қосимова, Ш. Рустамов, Б. Камолиддинов, Ҳ. Мачидов, Д. Саймиддинов, Д. Хоҷаев, А. Мирзоев, Ш. Кабиринов, С. Назарзода, С. Анварӣ, Мирзо Ҳасан Султонов, Т. Шокиров, Г.Х. Шукуров, Ш. Бобомуродов ва дигарон ташкил мекунанд, ки масъалаи мавриди назарро аз ҷанбаҳои гуногун дар осори худ мавриди баррасӣ қарор додаанд.

Барои таҳқиқи ҳамачонибаи мавод аз ҳуҷҷатҳои иқтисодӣ ва луғатномаҳо ба даст омада, усули муқоисавии синхронӣ ва диахронӣ, ки асоси онро таҳлили вожагонӣ ва сохторӣ ташкил медиҳад, истифода бурда шудааст. Ин усул тайи солҳои охир дар таҳқиқоти истилоҳшиносӣ ба таври фаровон истифода мегардад. Дар ҳалли вазифаҳои асосӣ ва умуман, мавзӯ, ҳамчунин, усулҳои гуногуни забоншиносӣ: сохторӣ, муқоисавӣ-таърихӣ, омӯрӣ истифода шудаанд.

Дар диссертатсия бори нахуст таҳқиқи хусусиятҳои лексикӣ-семантикӣ ва сохтори истилоҳоти иқтисодӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, асосан, дар он истилоҳоти иқтисодии марбут ба соҳаи омор, андоз, молия аз нигоҳи маъно, вижагиҳои луғавӣ ва сохторӣ таҳқиқу баррасӣ гардидаанд.

Диссертатсия ба шиносномаи ихтисос ва муҳтавои он ба тартиби муқарраршудаи таълифи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) мутобиқат менамояд.

Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар ҳаҷми 5 мақолаю маърузаи илмӣ вобаста ба мавзӯи рисолаи илмӣ дар маводи конференсияҳо ва маҷаллаҳои илмӣ ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, аз ҷумла, 3 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Муассисаи давлатии “Комиссияи олии аттестатсионӣ”-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (КОА) ба нашр расидааст.

Диссертатсия аз муқаддима, ду боб, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат мебошад, ки боби аввали диссертатсия, ки «**Асосҳои назариявӣ таҳқиқии хусусиятҳои лексикӣ ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ**» ном дошта, аз панҷ фасл иборат аст, ки ҳаряки он масъалаҳои алоҳидаро дар бар мегиранд ва асосан, суҳан аз бобати мулоҳизаҳо доир ба масъалаҳои вижагиҳои назариявӣ истилоҳ ва истилоҳшиносӣ, мавқеи истифодабарии онҳо меравад.

Боби дуюми диссертатсия «**Хусусиятҳои лексикӣ маъноӣ ва баромади истилоҳоти иқтисодӣ дар ҳуҷҷатҳои иқтисодӣ ва луғатномаҳои соҳавӣ**» номгузорӣ шуда, аз се фаслу чордаҳ зерфасл иборат аст. Масъалаҳои асосии дар боби дуюм баррасишаванда таснифоти истилоҳоти иқтисодӣ, истилоҳоти ба соҳаҳои гуногуни иқтисод марбут, аз ҷумла бонқдорӣ, омор, молия, андоз ва ғайра, баромади истилоҳот ва истилоҳоти иқтибосиро дар бар мегиранд.

Муаллиф ҳар кадом боби диссертатсияро бо хулосаҳои дақиқу мушаххас ҷамъбаст намуда, дар хулосаи умумии диссертатсия ҳамаи хулосаҳои бобҳоро ҷамъбаст намудааст.

Дар хулоса натиҷаи таҳқиқу баррасӣ ба таври фишурда аз рӯйи натиҷагирии пажӯҳиш оварда мешавад. Феҳристи адабиёт фарогири номгӯи адабиёти зарурӣ ва сарчашмаҳои илмӣ буда, аз осори муҳаққиқони ватанию хориҷӣ иборат мебошанд, ки теъдодашон ба 243 адад мерасад.

Бо вучуди тозақорӣ ва нуктасанҷии ба худ хос дар диссертатсия муҳаққиқ ба баъзе камбудихо роҳ додааст, аз ҷумла:

1. Номувофиқатии нақшаи кор ба саҳифаҳое, ки дар дохили кор дида мешавад, яъне боби аввал дар саҳифаи 17 нишон дода шудаасту дар дохили диссертатсия бошад аз саҳифаи 16 оғоз мешавад ва боби дуюмаш низ чунин аст;

2. Таҳлили сохторӣ бояд баробари тавсифу таҳлили калимасозӣ роҳандозӣ шавад;

3. Агар маводи пажӯҳишгардида, дар охир ба шакли луғатнома оварда мешуд хуб буд;

4. Дар саҳифаҳои гуногуни диссертатсия ғалатҳои имлоӣ ва грамматикӣ мушоҳида мешаванд;

5. Дар баъзе фаслу бобҳо умумигӯӣ ба мушоҳида мерасад;

6. Таснифоти истилоҳотро вобаста ба зерсоҳаҳои иқтисодӣ бояд боз ҳам мушаххастар кард;

7. Баромади истилоҳоти иқтисодиро дақиқтар карда, аз кадом забонҳои олам ба забони тоҷикӣ омадаанд ва бо кадом сабабҳо бояд муайян карда мешуд.

Камбудӣ ва эродҳои мазкур асосан ҷанбаи тавсиявӣ ва техникӣ дошта, ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия халал намерасонанд ва арзиши илмӣ диссертатсияро коста намекунанд. Муқаддима муҳтавои асосии рисоларо пурра фаро гирифтааст.

Диссертант аз уҳдаи кор баромадааст ва хулосаҳои мушаххаси илмӣ бароварда, пешниҳодҳои илман асоснок намудааст.

Автореферат пурра бо диссертатсия мувофиқат мекунад ва фишурдаи онро дар бар мегирад. Мазмуну муҳтаво ва сохтори диссертатсияро қомилан инъикос мекунад, инъикоскунандаи навгонҳои мавзӯи мавриди тадқиқ буда, аҳаммият ва арзиши назариявӣ ва амалӣ, хулосаҳои асосии таҳқиқот ва феҳристи адабиётро ифода мекунад.

Диссертатсияи Ҷуракулзода Умрон Шодикул дар мавзӯи «Хусусиятҳои лексикӣ-сохтории истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ (дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, ки аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) пешниҳод шудааст, ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо

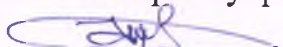
Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) мебошад.

Тақризи мазкур дар ҷаласаи васеи кафедраи забони тоҷикии МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав», сураҷаласаи №8 аз 05.03.2025 тасдиқ гардидааст.

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 10 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» -10 нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

РАИСИ ҶАЛАСА:

мудирӣ кафедраи забони тоҷикии МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав», номзади илмҳои филологӣ, Назаров Меҳрубон Ниёзмадович

ЭКСПЕРТ:

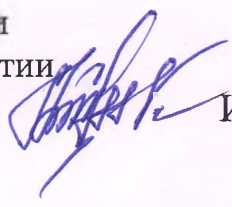
номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» Саидов Ҷаббор Зубайдович

Котиби илмӣ ҷаласа:

номзади илмҳои филологӣ, омӯзгори кафедраи забони тоҷикии МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» Раҳмонов Маҳмурод Бегмуратович

Имзоҳои Ҷ.З.Саидов, М.Н.Назаров ва

М.Б. Раҳмоновро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав»

Исозода Тоҷиддин Исо

Нишонӣ:

735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Бохтар, кӯчаи Айнӣ, 67.

Тел.: (+992 3322) 2-45-20, 2-22-53.

E-mail: btsu78@mail.ru.

Сомонаи расмӣ: www.btsu.tj.

« 06 » « марти » соли 2025